

Risicokapitaal

In het jaarlijkse rapport van de „Groep van 30” van internationale bankiers heeft voorzitter H. J. Witteveen zijn zorg uitgesproken over het toenemen van de kans op een internationale bankcrisis. De gigantische schulden van landen als Mexico, Brazilië, Argentinië en Venezuela en de onmogelijkheid van deze landen om bij de huidige hoge rentevoet en de tegenvallende exportopbrengsten aan hun rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen, hebben de financiële instabiliteit in de wereld vergroot. Wanneer enkele landen of enkele grote internationale banken over de kop zouden gaan en andere in hun val zouden meeslepen, zou dat een internationale bankcrisis teweeg kunnen brengen die de wereld pas echt in een depressie zou storten. Hoewel in het algemeen de kans op een dergelijke desastreuze ontwikkeling in bankkringen niet groot wordt geacht en verwacht mag worden dat nationale regeringen, centrale banken en het IMF het uiterste zullen doen om zo'n rampspoed te voorkomen, is wel duidelijk dat de onrust in de financiële wereld vooral sinds de recente betalingsproblemen van Mexico, aanzienlijk is toegenomen.

In vergelijking met de zorgen van sommige van hun Amerikaanse collega's, wier banken diep in de kredietverlening aan de betrokken landen zitten, zal het met de gemoedsrust van de meeste Nederlandse bankiers nog wel meevallen. Hun internationale risico's zijn voor het grootste deel verzekerd en hun betrokkenheid bij de kredietverlening aan dubieuze internationale debiteuren is beperkt. Niettemin zullen ook zij zich wel eens zorgen maken, met name over de financiële moeilijkheden die zich bij belangrijke cliënten in het buitenland voordoen. Het aantal faillissementen in het Nederlandse bedrijfsleven is de laatste jaren immers enorm toegenomen en er zijn nog talrijke bedrijven die aan de rand van de afgrond staan¹⁾. Niet voor niets hebben de banken de laatste jaren zeer forse bedragen aan hun Voorziening Algemene Risico's („stroppenpot”) moeten toevoegen. De president van De Nederlandsche Bank, dr. W. F. Duisenberg, heeft vorige week echter nog eens nadrukkelijk verzekerd dat er geen enkele reden tot ongerustheid is over de positie van het Nederlandse bankwezen. Weliswaar zijn de risico's van het bankieren de laatste jaren sterk toegenomen, maar de solvabiliteit van de Nederlandse banken is nog ruimschoots voldoende om tegenslagen op te vangen en De Nederlandse Bank oefent via de Wet toezicht kredietwezen een voldoende effectief toezicht uit om gebeurtenissen die het vertrouwen in het bankwezen zouden kunnen schokken, te voorkomen.

Maar ook al hoeft de vrees voor deconfitures in het Nederlandse bankwezen dan niet zo groot te zijn, het is duidelijk dat de meeste banken hier te lande zich toch wel zorgen zijn gaan maken over de slechte gang van zaken in het bedrijfsleven. In het verleden daarvan zijn de meeste banken de laatste jaren veel voorzichtiger geworden met het verlenen van kredieten. Bedrijven in moeilijkheden merken dat hun de financiële duimschroeven worden aangedraaid en dat zij haast geen geld meer kunnen krijgen voor nieuwe investeringsprojecten die hen op termijn juist uit de moeilijkheden zouden moeten helpen. Hier wrekt zich de jarenlange uitholling van de eigen-vermogenspositie van veel Nederlandse bedrijven, waardoor het deze bedrijven aan mogelijkheden is gaan ontbreken om geldgevers adequate dekking te bieden voor het aantrekken van vreemd vermogen. In de Nederlandse verhoudingen, waarin van directe deelnemingen door banken in het eigen vermogen van ondernemingen per traditie en op grond van beperkingen die de Wet toezicht kredietwezen daaraan stelt, nauwelijks sprake is, leidt dit vrij snel tot grote problemen.

Uiteraard wordt ook in bancaire en andere financiële kringen heel goed ingezien dat het ontbreken van risicodragend vermogen een ernstig gevaar inhoudt voor de economie. Ook

wordt terdege beseft dat het inzakken van de Nederlandse economie tegelijk de basis aan de eigen activiteiten doet ontvallen. Tegen die achtergrond kan men zich er slechts over verbazen dat banken en andere kapitaalverschaffers de uitholling van het bedrijfsleven zo lijdzaam hebben aangezien. De laatste tijd lijkt er echter van een kentering sprake. In toenemende mate worden ook vanuit financiële kringen signalen uitgezonden ten gunste van een meer gericht beleid dat de economie kan stimuleren en het bedrijfsleven reactiveren, in aanvulling overigens op een — dringend noodzakelijk geachte — terugdringing van het financieringstekort.

In dat zelfde beeld van een actievere opstelling van de banken passen ook de reacties van bankiers, verzekeraars en pensioenbeheerders op de nieuwste financiële innovatie in Nederland: de oprichting van de Maatschappij voor Industriële Projecten, de MIP. Zoals bekend is de MIP speciaal ontworpen om — via minderheidsdeelnemingen — in de behoefte aan risicodragend vermogen voor nieuwe kansrijke projecten te voorzien. Daarbij is er in het bijzonder op gelet dat de MIP marktconform en op commerciële basis zal werken, d.w.z. dat er waarborgen zijn geschapen tegen directe politieke beïnvloeding en dat er minimum-rendementseisen aan de te financieren projecten worden gesteld. Algemeen wordt erkend dat de MIP voorziet in een lacune in het bestaande financiële instrumentarium van de overheid ten behoeve van het bedrijfsleven.

Met alle voorzichtigheid die hen eigen is hebben banken, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen de oprichting van de MIP verwelkomd en gesteund²⁾. Alle belangrijke Nederlandse banken hebben in het aandelenkapitaal van de MIP deelgenomen, te zamen voor een bedrag van f. 35 mln. (hetgeen overigens minder is dan 2% van wat de banken in 1981 in hun „stroppenpotten” stopten), en ook een aantal verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen hebben bedragen gefourneerd (waarvan met name de PGGM onlangs f. 65 mln.). Ook zij zien in dat zij een direct belang hebben bij een reactivering van de Nederlandse economie ten einde de continuïteit van hun premieontvangsten te verzekeren. Naast de f. 330 mln. die in eerste aanleg door de overheid ter beschikking is gesteld en de f. 33 mln. van de Nationale Investeringsbank kan de MIP nu met ruim f. 500 mln. aandelenkapitaal van start gaan.

Het is duidelijk dat met dit bedrag nog bij lange na geen oplossing wordt geboden voor de problemen van het tekortschietende eigen vermogen. Vergeleken met de behoefte aan eigen vermogen die door de Commissie Risicokapitaal van de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties op f. 40 mrd. in de komende vijf jaar werd geschat, betekent de MIP slechts een zeer bescheiden begin. De MIP zal slechts in middelgrote projecten (f. 10–f. 50 mln.) kunnen deelnemen en zij zal zeer voorzichtig moeten starten om niet het gevaar te lopen dat het verkregen vertrouwen meteen wordt verspeeld. Toch is het in het kader van het herindustrialisatiebeleid van belang dat in een constructief samenspel van overheid, bedrijfsleven en bankwezen een eerste aanzet is gegeven tot de oplossing van het probleem van het gebrek aan risicokapitaal in Nederland. Daarbij moet dan maar worden bedacht dat een groot probleem eerder wordt opgelost door een klein begin te maken dan door geheel bij de pakken neer te blijven zitten.

L. van der Geest

1) Uit de bijdrage van Keus aan dit nummer van *ESB* blijkt dat in de industrie meer dan 20% van de bedrijven „superverliezen” lijden, d.w.z. dat hun „cash flow” negatief is.

2) Dit bleek bij voorbeeld op de Euroforum-studiedag over de MIP op 6 oktober jl. in Amsterdam.